SAVITRIBAI PHULE PUNE UNIVERSITY

T.Y.B.A. HISTORY SYLLABUS

From 2015 -2016

INTRODUCTION TO HISTORY

LEVEL: S3

SNJB's K.K.H.A. Arts, S.M.G.L.Com. & S.P.H.J. Science College
CHANDWAD (NASHIK)

INTRODUCTION TO HISTORY

OBJECTIVES

1. To orient students about how history is studied, written and understood.

2. To explain methods and tools of data collection

3. To understand the meaning of Evolution of Historiography.

4. To study the Various Views of Historiography.

5. To study the approaches to Historiography.

6. To study the types of Indian Historiography.

7. To describe importance of inter-disciplinary research.

8. To introduce students to the basics of research.

9. To acquaint the student with the recent research in History.

10. Learn how to use sources in their presentation.

SNJB's K.K.H.A. Arts, S.M.G.L. Com. & S.P.H.J. Science College
CHANDWAD (NASHIK)

FIRST TERM

1. Conceptual Study (08)

    1.1 History

    1.2 Heuristic

    1.3 Archives

    1.4 Oral History

    1.5 Cronical

    1.6 Sanad / Farman

    1.7 Marxism

    1.8 New Marxism

    1.9 Modernism

    1.10 Post - Modernism

    1.11 Structuralism

    1.12 Post – Structuralism

2. NATURE AND SCOPE OF HISTORY (10)

    2.1 Meaning and Definition

    2.2 Nature and Scope of History

    2.3 Importance

S.M.G.L.Com. & S.P.H.J. Science College, CHANDWAD (NASHIK)

3. SOURCES OF HISTORICAL RESEARCH (10)

3.1 Primary and Secondary

3.2 Written and Un- written

3.3 Importance of Sources

4. HISTORICAL RESEARCH (10)

4.1 Selection of Research Problem

4.2 Historical Methods

4.3 External Criticism

4.4 Internal Criticism

4.5 Interpretation

5. MAJOR ARCHIVES IN MAHARASHTRA: BRIEF STUDY (10)

5.1 Mumbai Archives

5.2 Pune Archives

5.3 Bharat Itihas Sanshodhak Mandal, Pune

5.4 Nagpur Archives

5.5 Kolhapur Archives

5.6 V.K.Rajwade Itihas Sanshodhak Mandal, Dhule

5.7 Deccan College

SNJB's KKHA Arts, SMGL Com. & SPHJ Science College CHANDWAD (NASHIK)

SECOND TERM

6. HISTORY AND SOCIAL SCIENCE **(10)**

6.1 History and Geography

6.2 History and Political Science

6.3 History and Economics

6.4 History and Sociology

7. SCHOOL OF HISTORIOGRAPHY **(10)**

7.1 Imperialist

7.2 Nationalist

7.3 Marxist

7.4 Subaltern

7.5 Local History

8. HISTORIANS OF MAHARASHTRA **(10)**

8.1 V. K. Rajwade

8.2 G. S. Sardesai

8.3 T. S. Shejwalkar

8.4 G. H. Khare

8.5 J. Sarkar

S.M.G.L.Com. & S.P.H.J. Science College CHANDWAD (NASHIK)

9. INDIAN HISTORIANS **(10)**

9.1 R. C. Mujumdar

9.2 K. A. Niolkanth Shastri

9.3 D. D. Kosambi

9.4 Romila Thapar

10. HISTORICAL STUDY TOUR OR PROJECT WORK

PROJECT WORK & EVALUATION SCHEME

1. Term end examination of 60 marks shall be held at the end of the first term.
2. Candidate shall submit a report of minimum 3000 words i.e. 10 to 15 pages to the department by end of the February.
3. A viva-voce should be conducted before theory examination and the results should be sent to the University as immediately
4. The result should be prepared as follows:

a) 60 marks of term end examination converted in to 20 marks

b) 50 marks Annual examination for 2 hours conducted by University of Pune Equal weightage for all topics

c) 30 Marks exam should be conducted by the department 20 marks for Project work & 10 marks Viva-voce exam.

BOOKS FOR STUDY

ENGLISH

1.Avneri S., Social and Political Thought of Karl Marx, Cambrige, 1968.

2.Barnes H.E., History of Historical Writing, Dover, NewYork, 1963.

PRINCIPAL
K.K.H.A. Arts, ... Comm.
& S... College,
Cha... Dist. Nashik.

K.K.H.A. ARTS & LODHA COM. JAIN SCIENCE COLLEGE CHANDWAD (NASHIK)

14/20

के. के. एच आबड आर्ट्स एम जी लोढा कॉमर्स, सायन्स, सिनिअर कॉलेज, चांदवड, जि नाशिक

इतिहास विषयातील तृतीय वर्गासाठी सादर करण्यात आलेला लघु प्रकल्प.

एकनाथ आव्हाड यांचे सामाजिक कार्य

संशोधक विध्यार्थी

पवार रविना कारभारी

मार्गदर्शक

प्रा. संदीप पगार

(इतिहास विभाग प्रमुख)

अभ्यास केंद्र

(इतिहास विभाग)

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, हिरे **पवार रविना कारभारी** ही तृतीय वर्ष कला ची विद्यार्थिनी असून शैक्षणिक वर्ष 2020-21 साठी हिने इतिहास विषयातील तृतीय वर्षासाठी सादर करण्यात आलेला लघु प्रकल्प **एकनाथ आव्हाड यांचे सामाजिक कार्य** या विषयासंबंधी प्रकल्प अहवाल यशस्वीरित्या पूर्ण केला आहे. सदरील प्रकल्पाचा मौखिक सादरीकरणासाठी दिनांक१/३/ 2021 रोजी उपस्थित होती.

दिनांक :

ठिकाण:

प्रकल्प मार्गदर्शक
प्रा संदीप पगार
इतिहास विभाग प्रमुख

बहिस्थ परीक्षक

अनुक्रमणिका

प्रकरण 1; संशोधन आराखडा

1. : प्रस्तावना
2. विषयाचे महत्व
3. प्रस्तुत अध्यायनाची निवड
4. संशोधनाचे उद्दिष्टे
5. संशोधन पद्धती व संशोधनाची साधने
6. पसंशोधनाची व्याप्ती

7 , संशोधनाची मर्यादा

2·1; प्रकरण 2-

1) एकनाथ दगडू आव्हाड यांच्या प्रारंभिक जीवनाचा परिचय
2) सामाजिक कार्य
3) शैक्षणिक कार्य
4) राजकीय कार्य
5) धार्मिक कार्य

प्रकरण 3

1) संदर्भ सूची

प्रस्तावना

महाराष्ट्राच्या पवित्र भूमीत अनेक महात्मे जन्माला आले आहेत, यात संत ,क्रांतीकारक ,समाज सुधारक अशा अनेक रत्नांचा सामाजिक समावेश होतो , आपल्या कर्तुत्वाच्या जोरावर नवनवीन माहिती क्रांती घडवून आणली, तळागाळात उधडल्या गेलेल्या समाजाचे शिक्षणाच्या माध्यमातून पुनर्वसन करण्याचे काम यांनी केले ,त्यात अनेक समाजसुधारकाचे नाव समोर येताच आपले नाव संपूर्ण आयुष्य सामाजिक जीवनावर साठीच तर शिक्षणाचा प्रसार त्यांनी समाजाच्या तळागळात केला तसेच एकनाथ आव्हाड यांनी दलितांना न्याय मिळवून देण्याचे मोलाचे योगदान दिले होते

एकनाथ आव्हाड हे या मातीला लाभलेल्या बहुमूल्य दागिना आहे ,तसेच एकनाथ आव्हाड यांनी सामाजिक कार्य हे मोठ्या प्रमाणात केले आहे ,तसेच त्यांनी दलितांना हक्क मिळवून देण्याचे काम मोठ्या प्रमाणात केले तसेच त्यांनी दलित महिलांना ट्रस्ट ची स्थापना करून दिला तसेच त्यांनी आपल्या पुस्तकांमधून महाराष्ट्रातील दलित जनतेच्या जीवनावर प्रकाश टाकण्याचे काम केले तसेच त्यांनी दलित जनतेला न्याय मिळवून देण्याचे कार्य केले

विषयाचे महत्त्व

एकनाथ दगडू आव्हाड यांनी त्यांच्या कारकिर्दीत शिक्षण क्षेत्रात तसेच सामाजिक कार्यात महत्त्वपूर्ण योगदान दिले तसेच त्यांनी भूमिहीन दलितांना गायरान जमिनी ताब्यात घेऊन कसण्याची हिम्मत दिली त्यासाठी गायरान परिषदा घेतल्या घेतल्या तसेच भूमिहीन महिलांचे त्यांनी बचत स्थापन केले

तसेच त्यांनी सावित्रीबाई फुले म्युच्युअल बेनिफिट ट्रस्ट स्थापून महिलांना पतपुरवठा केला तसेच त्यांनी जिनिव्हा येथील मानवी हक्क संरक्षण संमेलनातही आव्हाडांनी जातीप्रथेला हद्दपार करण्याची त्यांची भूमिका आग्रहाने मांडली तसेच त्यांनीउर्वरित सर्व आयुष्य चळवळीसाठी वाहिले तसेच त्या चळवळीत दलितांना आत्मसन्मानाने जगता येईल त्यासाठी प्रयत्न करत असत तसेच ते मानवी हक्क अभियानाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष होते चळवळीत त्यांना जिजा नावाने ओळखले जात होते तसेच ते शिक्षण घेत असतांनाच विद्यार्थी चळवळीत उतरले त्यांनी 1980पासून वेठबिगार पोतराज आदी प्रथाविरुद्ध लढा दिला ,सन 1990 साली त्यांनी मानवी हाक्क अभियानाला सुरुवात केली,

प्रस्तुत अध्ययनाची निवड

एकनाथ आव्हाड त्यांचे जीवन अखेरपर्यंत समाजकार्य शैक्षणिक कार्य इ, कार्यामध्ये त्यांनी भाग घेतला होता, तसेच त्यांनी भुमिहीन महिलांना होणाऱ्या समस्यांविषयी जाणीव झाली होती त्यामुळे समाजात दलितांना आत्मसन्मानाने जगता यावे यासाठी एकनाथ आव्हाड यांची सामाजिक कामगिरी महत्त्वाची आहे तसेच ते विवेक पंडित यांच्या विधायक संसद नावाच्या युवकांच्या संघटनेत गेले आणि अस्पश्यता आणि जातिभेद याविरुद्ध त्यांनी रान पेटवले तसेच पुढे 2001 साली युनोने आयोजित केलेल्या वंशभेद विरोधातील परिषदेला आव्हाडांनी हजेरी लावली भारतात अजून जातिभेद नष्ट झाला नाही असे त्यांनी तेथे प्रतिपादन केले पुढे जिन्हीव्हा येथील मानवी हक्क संरक्षण संभेलनातही आव्हाडांनी जाती प्रथेला हद्दपार करण्याची भूमिका आग्रहाने मांडली त्यामुळे एकनाथ आव्हाड यांची शिक्षण व सामाजिक कार्याची प्रस्तुत अध्यायनासाठी निवड केली आहे

संशोधनाची उद्दिष्टे

1) एकनाथ आव्हाड यांच्या प्रारंभिक जीवनाचा आढावा घेणे,
2) एकनाथ आव्हाड यांनी केलेल्या समाजकार्याचा आढावा घेणे,
3) एकनाथ आव्हाड यांनी दलितांना हक्क मिळवण्यासाठी केलेल्या चळवळीचा आढावा घेणे हा संशोधनाचा मुख्य हेतू होता,
4) एकनाथ आव्हाड दलित भुमिहीन महिलांसाठी केलेल्या कामाचा आढावा घेणे,
5) तसेच त्यांनी केलेल्या चळवळीचा आढावा घेणे,
6) एकनाथ आव्हाड यांनी केलेली मानवी हक्क अभियानाला सुरुवात,

संशोधन पद्धती आणि संशोधनाची साधने

प्रस्तुत संशोधनाची निवड करतांना नमुना निवड पद्धतीचा अवलंब केला आहे तसेच एकनाथ आव्हाड यांचे कार्य विस्तृत आहे त्यापैकी एकनाथ आव्हाड व यांचे शिक्षण व समाज कार्य हा नमुना निवडलेला आहे एकनाथ आव्हाड यांच्या समाजकार्यचा आढावा घेतल्यामुळे आधिक जबाबदारीची जाणीव झाली तसेच त्यांनी कसे जाती प्रथेला हद्दपार करण्यासाठी अशाप्रकारे भूमिका मांडली तसेच भूमिहीन दलितांना गायरान जमिनी ताब्यात घेऊन कसण्याची हिंमत दिली

संशोधनाची साधने

दुय्यम साधने प्रस्तुत संशोधनासाठी पुस्तके ग्रंथ नियतकालिके इत्यादी, साधनांचा आधार घेतलेला आहे , ऐतिहासिक पद्धतीचा वापर केला,

संशोधनाची मर्यादा

प्रस्तुत संशोधनासाठी एकनाथ आव्हाड यांच्या कार्याचा अभ्यास केला आहे त्यांची विस्तृत कामगिरी असल्यामुळे कार्यासाठी वेळ व मर्यादा पडते एकनाथ आव्हाड यांच्या जीवन अखेर पर्यंत समाजसेवेत घालविले त्यांनी दलितांसाठी लढा दिला तसेच त्यांनी इतर समाजिक महत्त्वाचे कार्य केले आहे या सर्व क्षेत्रातील कार्याचा आढावा देणे वेळेच्याश्रमाच्या अभावामुळे शक्य नाही त्यामुळे प्रस्तुत संशोधनासाठी एकनाथ आव्हाड यांच्या माहितीबद्दल विचार केला आहे तसेच यांचा जन्म 1956 साली झाला तसेच त्यांनी मोठ्या प्रमाणात समाजकार्य केले अशा थोर नेत्याचे 25 मे 2015 रोजी निधन झाले

विषयाची व्याप्ती

समाजातील वाईट रुढी परंपरावर घाला घालणारा हा संघर्षशील कार्यकर्ता मानवी हक्काच्या लढ्यास सतत पाठबळ देत असत तसेच ते नुसते पठबळ नाही तर दलित समाजाच्या हक्काची जागा कोणती आहे ते सांगत त्यांनी गायरानावरीलअतिक्रमणे हि चळवळीच्या माध्यमातून हटवली तसेच एकनाथ आव्हाड यांनी समाजातील जनतेला शिक्षणासाठी तसेच समाजासाठी तसेच त्यांनी आपल्या जनतेसाठी बहुमूल्य वेळ दिला तसेच भारतात जातिवाद नष्ट करण्याचे काम मोठ्या प्रमाणात केले

1) एकनाथ आव्हाड यांच्या प्रारंभिक जीवनाचा परिचय

बीड जिल्ह्यातल्या दलित चळवळीत नेते आणि मानवी हक्क अभियानाचे राष्ट्रीय अध्यक्ष एकनाथ आव्हाड यांचा जन्म 19 जानेवारी 1956 साली बीड जिल्ह्यातल्या वडवणी तालुक्यातील डुकरेगावात एका गरीब मातंग समाजातील पोतराजाच्या घरी झाला वडिलांचे नाव दगडू आणि आईचे नाव भागूबाई तसेच घरात खायला दाना नाही वडील मागून आणतील त्यावर गुजराण करावी लागे, एकनाथाने पोतराजच व्हावे अशी वडिलांची इच्छा होती पण आईने कडाडून विरोध केल्याने त्यांना शाळेत जायला मिळाले शाळेत मागच्या बाकावर बसूनच ते शिकले व आव्हाडांनी घर सोडले अंगमेहनत करून पैसे मिळवले आणि शिक्षण घेतले एकनाथ आव्हाड उर्फ(जिजा) त्यांचे शालेय शिक्षण लऊळ येथे झाले तर महाविद्यालयीन शिक्षण बीड आणि अहमदनगर येथे झाले अहमदनगर येथील कॉलेजातून त्यांनी एल ,एल, बी,केले ते एम, एस,डब्ल्यू,झाले.
आणि दुसरीकडे वकिलही झाले वडिलांचे केस कापून आव्हाड यांनी पोतराज प्रथेवर पहिला घाव घातला घरातूनच संघर्ष सुरु करून त्यांनी पोतराजाच्या प्रथेतून शंभराहून अधिक कुटुंबाची सुटका केली तसेच शिकत असतानाच एकनाथ आव्हाड हे विद्यार्थी चळवळीत उतरले

2) एकनाथ आव्हाड यांचे सामाजिक कार्य

एकनाथ आव्हाड यांनी आपल्या सामाजिक कार्याची सुरुवात हि शिकत असतांनाच सुरु केली ते शिकत असतांनाच ते विद्यार्थी चळवळीत उतरले व विवेक पंडित यांच्या यांच्या विधायक संसद नावाच्या युवकांच्या संघटनेत गेले आणि अस्पृश्यता आणि जातीभेद याविरुद्ध त्यांनी रान पेटवले त्यांनी येथून आयुष्य 1980 पासून वेठबिगार पोतराज आदि प्रथाविरुद्ध लढा देणे सुरु केले भूमीहीन दलितांना गायरान जमिनी ताब्यात घेऊन कसण्याची हिम्मत दिली त्यासाठी गायरान परिषदा घेतल्या भुमिहीन महिलांचे त्यांनी बचत गट स्थापले तसेच सावित्रीबाई फुले म्युच्युअल बेनिफिट ट्रस्ट स्थापून महिलांना पतपुरवठा केला तसेच मराठवाड्यातील पाच जिल्ह्यात या ट्रस्टचे काम चालत असत तसेच 2015 सालापर्यंत या ट्रस्टची उलाढाल 10 कोटी रुपायांवर पोहचली होती.

तसेच नंतर त्यांनी 1990 साली त्यांनी मानवी हक्क अभियानाला सुरुवात दिली केली संगम नावाच्या गावात त्यांनी मानवी हक्क अभियान संघटनेची शाखा स्थापन केली तसेच त्यांनी मानवी हक्क अभियान या चळवळीच्या माध्यमातून आव्हाड यांनी मराठवाड्यातील सुमारे 50 हजार दलितांच्या जमिनी वाचविल्या त्यांच्या या अभियानामुळे दलितांना मोठ्या प्रमाणावर सामाजिक स्वातंत्र्य मिळाले

3) शैक्षणिक कार्य

एकनाथ आव्हाड यांनी शैक्षणिक कार्य हे मोठ्या प्रमाणात केले आहे तसेच एकनाथ आव्हाड हे एक मराठी कवी आणि बालसाहित्य लेखक होते कथाकनातले बारकावे सांगण्यासाठी ते शिक्षकांचे शिबिरे घेत असत त्यांनी अखिल भारतीय मराठी बालकुमार साहित्य संमेलनाचे त्यांचे गंमत गाणी पुस्तक प्रकाशित केले तसेच तीन ते पाच वर्ष वयोगटातील मुलांसाठी लिहिलेले जोडाक्षर विरहित असे पुस्तक लिहिले होते तसेच मुंबई महानगरपालिकेच्या शाळेत शिक्षक असलेले आव्हाड सुट्ट्यांमध्ये कथाकथनांचे कार्यक्रम करीत असत ते कमला मेहता अंधशाळेत आदिवासी पाड्यांवर तसेच कुष्ठधामात विनामूल्य कार्यक्रम सादर करीत असत त्यांना साने गुरुजी पुरस्कार दिला गेला होता तसेच उत्कृष्ट शिक्षकाचा महापौर पुरस्कार मिळणारे ते सर्वात तरुण शिक्षक होते

एकनाथ आव्हाड यांची अनेक बालगीते आकाशवाणी वरून प्रसारित होत असत तसेच इयत्ता सहावीच्या सुलभभारती पाठ्यपुस्तक बाबांचे पत्र या पाठाचा समावेश आहे असे एकनाथ आव्हाड यांनी शैक्षणिक कार्य केलेले आहे

4) राजकीय कार्य

एकनाथ आव्हाड यांची राजकीय कार्य हे 1915 साली चालू झाले तसेच त्यांनी बहुजन समाज कशाच्या उमेदवारीवर उस्मानाबाद मतदार संघातून निवडणूक लढवली होती यातूनच त्यांचा माजी मंत्री लक्ष्मण ढोबळे यांच्याशी संघर्ष वाढला

5) धार्मिक कार्य

एकनाथ आव्हाड यांनी डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्वीकारलेल्या बौद्ध धर्माचा प्रभाव पडुन एकनाथ आव्हाड यांनी इ.सन.2006 मध्ये जाहीररीत्या बौद्ध धर्मात प्रवेश केला मातंग समाजात जन्मलेला आव्हाड यांनी मातंग समाजाच्या वर्तमान स्थितीची परिस्थिती सांगून ते म्हणतात की माझ्यावर फुले-शाहू-आंबेडकर चळवळींचा प्रभाव आहे यावरून गौतम बुद्धाच्या धर्माचा समाजावर परिणाम होऊन तो वास्तववादी बनत चालला आहे आता पर्यंतच्या धर्माच्या इतिहासात बौद्ध धर्माचे तत्वज्ञानाला कोणत्याही धर्माच्या जैन धर्माची काही तत्त्वे सोडली तर तत्वज्ञानाची जोड लागत नाही कारण बौद्ध धर्म हा विज्ञान वादी असून दुसरे धर्म ईश्वरवादी आहेत त्यामुळे पुरोगामी विचारांचे लोक बौद्ध धर्माकडे आकर्षित होत असतात

प्रकरण 3) संदर्भसूची

1) एकनाथ आव्हाड यांचे निधन
2) एकनाथ आव्हाड यांच्या बालकविता स्वरूप आणि शोध (सदानंद पुंडपाल)
3) महाराष्ट्रातील समाज सुधारक बी व्ही एन स्वामी विद्याभारती प्रकाशन